Palmebladet

Nr. 2 2014 Medlemsblad for Botanisk hages Venner

BhVs gave til Botanisk hage avduket av Kristin Halvorsen 1. juni

Side 3

2014 ET JUBELÅR FOR BOTANISK HAGE OG NHM

Palmebladet

Medlemsblad for
Botanisk hages Venner

ISSN 1503-4593
Utgave nr 2 i 2014, september
(Nr 24 siden starten i 2003)

Sendes i posten til alle medlemmer. Blir lagt ut i elektronisk format på foreningens websider en tid etter utsendelsen.

Redaktør
Dag Inge Danielsen

Redaksjonskomité
Anne R. Smedsrud
Axel Dalberg Poulsen, Botanisk hage / Naturhistorisk museum

Stofftips og bidrag sendes
daginge@infoidag.no

Grafisk produksjon
Kaj Standal Clausen og
Trude Raanæs, Grafonaut

Trykking
Fladby grafiske rådgivning AS

Forsidebilde
Styreleder i Botanisk hages Venner, Anne R. Smedsrud (t.v.), direktør for Naturhistorisk museum NHM, Arne Bjørlykke og styreleder for NHM, Kristin Halvorsen fotografert av Thor-Inge Larsen på Frederik VIs benk ved jubileumsfeiringen 1. juni 2014. Benkeskulpturen – en gave fra BhV til hagen – er utført av Kjersti Wexelsen Goksøyr.

PALMETEGNINGEN
Vignett-tegningen er laget av Kaarina Aas og viser Christen Smiths daddelpalme, Phoenix canariensis, fra 1815, som vokste i Palmehuset til 2000. Bladet har fått sitt navn til minne om denne.

LEDER

Jubileumsåret

Botanisk hages 200-års jubileum går mot slutten. Det har vært stor oppmerksomhet i presse og på nettet om Hagen og jeg har inntrykk av at alle arrangementene har vært godt besøkt. Jeg tror også mange av våre medlemmer har benyttet anledningen til å delta. Jeg vil berømme de ansatte ved Naturhistorisk museum for vel gjennomførte jubileumsarrangementer så langt. Jeg er sikker på at de siste månedene vil følge i samme ånd.

Styret i Botanisk hages Venner er meget fornøyde med Botanisk hages tilstelninger i forbindelse med våre"gaveoverrekkelser". Det har vært flotte arrangementer som har gitt god publisitet. Oppmerksomhet om foreningen har gitt oss mange nye medlemmer i forhold til vanlige år. Noe skyldes sikkert også at vi i vårukene har stått på stand i Hagen og rekruttert medlemmer. Men uten den store blesten om hagen tror jeg likevel at resultatet hadde vært magrere.

Det er mange aktive medlemmer i Botanisk hages Venner og i jubileumsåret har det vært ekstra mye å gjøre. Takk til dere alle for at dere står på, det være seg i plantegruppen, guidegruppen, standtjeneste, dugnadsinnsatser, bistand ved arrangementene i Hagen og mye, mye annet.

Ikke alle har anledning til å være aktive og det må heller ikke føles som et krav. Vi setter så umåtelig pris på at dere forblir medlemmer.

Det er naturlig at dette nummeret av Palmebladet i all hovedsak er viet jubileumsåret. God lesning!

Anne R. Smedsrud, styreleder

Venneforeningens logo

En skjematisk tegning av frueskoarten Cypripedium x ventricosum, som kom som en gave fra Mandsjuria til Botanisk hage i 1937.

Om Botanisk hages Venner

Botanisk hages Venner | UiO Naturhistorisk museum |
PB 1172 Blindern | 0318 Oslo | Om Botanisk hages Venner
Botanisk hages Venner, stiftet i 1986, har som formål å fremme kjennskap til og interesse for Botanisk hage på Tøyen i Oslo, og å styrke og støtte hagens aktiviteter. Det kan skje gjennom de midler foreningen skaffer til veie og gjennom medlemmenes aktive innsats for hagen.

HVORFOR BLI MEDLEM?

- Du støtter Botanisk hage gjennom medlemskontingenten og bidrar til at hagen kan utvikle seg videre til glede for skoleelever, studenter, forskere og publikum.
- Du mottar medlemsbladet Palmebladet, med nyheter og informasjon om Botanisk hage, vekstene og aktivitetene der.
- Du får tilbud om å delta på hyggelig årsmøte, spesialomvisninger og andre arrangementer i hagen eller med tilknytning til hagen.
- Gratis inngang for inntil 3 personer til museene i Botanisk hage. Husk å be om oblat når du betaler kontingent, og ta med medlemskortet når du besøker Naturhistorisk museum!

HVA KOSTER MEDLEMSKAPET?
Medlemskontingenten er kr 175 for enkeltmedlemmer og kr 350 for firmaer/organisasjoner.

FORENINGENS STYRE

Anne R. Smedsrud, styreleder	a-smeds@online.no
Bjørg Myklebust, nestleder og kasserer	bjorg.myklebust@yahoo.no
Tom Sørbø, styremedlem og sekretær	tom@sorbo.as
Berit Frydenlund, styremedlem og materialforvalter	be-fry@online.no
Bodil Andersgaard, styremedlem	bandersgaard@getmail.no
Jorid Hustveit, varamedlem og leder av plantegruppa	johust@online.no
Trine Nervum, varamedlem	nervum@online.no
Berit Velsvik, varamedlem	berit5@getmail.no

HENVENDELSER
Forespørsler av generell karakter: info@botaniskhagesvenner.no
Inn- og utmelding, adresseendring: medlem@botaniskhagesvenner.no

VÅR BANKKONTO
1644 13 20845

www.botaniskhagesvenner.no
Facebook: Botanisk hages Venner

▼Hagesjef og jubileumshøvding Axel Dalberg Poulsen med Anne R. Smedsrud fra BhV sittende på foreningens nyavdukede hovedgave til jubilanten; en skulpturell benk i larvikitt. (Foto: Dag Inge Danielsen)

– Vi skal miste pusten av begeistring!

Høydepunktet under jubileumsfeiringen av Botanisk hages 200 år var avdukingen av Botanisk hages Venners gave til hagen: Frederik Vis benk utført i nasjonalbergarten larvikitt og plassert på høyden mellom Lids hus og Urtehagen. **TEKST:** DAG INGE DANIELSEN

▲NHM-styreleder Kristin Halvorsen avduker den tronstol-inspirerte jubileumsbenken. (Foto: Dag Inge Danielsen)

ET MUSKETTSKUDD avfyrt av Petter Bøckmann markerte innledningen til festarrangementet søndag 1. juni 2014. Forskningsjournalist Eirik Newth var konferansier for markeringen, som skjedde under et rødt telttak ved Dufthagen. Den unge trompetisten Trond Sagbakken sto for de musikalske innslagene. Første festtaler var styreleder for Naturhistorisk museum, Kristin Halvorsen, som ønsket velkommen til feiringen.

Hun berømmet venneforeningen for sin innsats, og kalte hageanlegget det flotteste i Norge.

I 1812 kjøpte Kong Frederik VI eiendommen Tøyen, som to år senere ble til Botanisk hage. Grunneier og selger var Johan Lausen Bull, som fikk 170 000 riksdaler i kontanter. Kort tid etter devaluerte imidlertid kongen valutaen pga elendig statsøkonomi, og dermed satt Bull igjen med nesten ingen ting. Han gikk til sak mot den danske stat, men tapte.

– Derfor bør vi i dag takke Lausen Bull, sa Kristin Halvorsen.

– Vi har som mål at folk skal miste pusten av begeistring når de kommer hit. Vi har over 6 millioner objekter på Naturhistorisk museum. Og hva er det ungene vil ha? Jo, det er det som er ekte. Det har vi mye av her.

Kristin Halvorsen minnet om at det er ca 100 år siden vi fikk de store museumsbygningene på Tøyen. Nå er tiden moden for å ruste opp Brøggers hus med Geologisk museum og Colletts hus med

▲Zoolog Petter Bøckmann fra NHM avfyrer muskettskuddet som markerer åpningen av jubileumsfesten 1. juni. (Foto: Ragna Bruland) ▲Nestleder Bjørg Myklebust (t.v.), leder Anne R. Smedsrud og varastyremedlem Berit Velsvik på stand for BhV på jubileumsdagen. (Foto: Dag Inge Danielsen) ▲Billedkunstner Kjersti Wexelsen Goksøyr og hagesjef Axel Dalberg Poulsen før avdukingen av Frederik VIs benk. (Foto: Torstein Helleve)

Zoologisk museum.

– Det er på Tøyen det skjer. Og det er en sprek 200-årsjubilant som går inn i fremtiden, sa Kristin Halvorsen.!

Eirik Newth samtalte med Liv Borgen om jubileumsboken og hagens lange og interessante historie (omtalt på neste side) og med NHM-direktør Arne Bjørlykke om de neste 200 år. Deretter var det hilsningstaler fra Oslo kommune ved byrådets nestleder Hallstein Bjercke og fra Universitetet i Oslo ved prorektor Ragnhild Hennum.

Kongelig benk i nasjonal bergart

– 200 år er en anselig alder, men det er en høyst oppegående og levende 200-års jubilant vi feirer i dag, sa styreleder Anne R. Smedsrud i Botanisk hages Venner. – Vi ser stadig fornyelser og forandringer, både i museene og i hagen – alt i positiv retning. Jeg må berømme dere som jobber her for en fantastisk hage. Den er en av Europas flotteste.

– Det har vært en stor glede for oss å kunne bidra til 200-års jubileet gjennom å gi pilehagen, pileskulpturene – unntatt sauene – og nå sist, men ikke minst, Frederik VIs benk. Den vil være et varig minne til ære for han som ga eiendommen Tøyen hovedgård til Universitetet og la grunnlaget for at Botanisk hage ble anlagt i 1814, sa styreledere og gratulerte med jubiléet.

Dermed fikk styrelederen Kristin Halvorsen æren av å avduke venneforeningens jubileumsgave, Frederik Vis benk, assistert av hagesjef Axel Dalberg Poulsen. Benken er laget av billedkunstner Kjersti Wexelsen Goksøyr, og den er utført i den dekorative nasjonalbergarten larvikitt av typen Blue Pearl. Benken vakte begeistring, og det oppsto en lang kø av publikummere som ville prøvesitte hagens nyeste attraksjon.

Etterpå ble de inviterte gjestene og de mange hundre fremmøtte bedt på biter av en kjempemessig bløtkake, som sto klar på plassen ved driftsbygningen. Bløtkaken var til gjestenes overraskelse utformet som en helt ny modell av hvordan man nå tenker seg det nye utstillingsveksthuset.

▼Mange ville høre veksthussjef Finn Ervik (t.h.) forklare hvordan det nye utstillingsveksthuset tenkes utformet. (Foto: DID) ▼Alle ville ha en bit av festbløtkaken, som også viste hvordan man nå tenker seg utformingen av nytt utstillingsveksthus. (Foto: DID)

▼Eirik Newth og Liv Borgen i samtale om hagens historie. (Foto: Trine Nervum)

"BOKBADSAMTALE" OM EN MANGSLUNGEN HISTORIE:

Fra landlig utkant til beste østkant

Liv Borgen arbeidet i Botanisk hage hele sitt yrkesliv, over 40 år totalt. Hennes bok om hagen og dens historie ble utgitt i mai. På jubileumsarrangementet ble hun intervjuet av journalist Eirik Newth om arbeidet med boken og om hagens historie. Botanisk hages historie har aldri tidligere vært presentert i sin helhet i bokform. Her følger utdrag fra samtalen.

– Hagen var den første tiden på ca 75 mål, mens den i dag er 150 mål. Vi sitter nå rett utenfor hagens opprinnelige areal, og alle museumsbygningene ligger utenfor det som var Botanisk hage de første årene. Det var først på 1930-tallet at hagen fikk det arealet den har i dag, sa Liv Borgen, som fortalte at en hund på Tøyen hovedgård ble bitt i hjel av ulv på 1850-tallet, da det var kalde vintre.

– Hvorfor ble hagen anlagt her?

– Det viktigste argumentet var at Kong Frederik hadde ervervet området og ga det til universitetet i 1812. Dessuten var det et gunstig klima her. Og navnet Tøyen, som betyr gjødslet eng, vitner om at det var godt jordsmonn. Men samtidig hører vi i perioden 1814-18 at overgartner Johan Siebke klaget over at området var sumpete med mye stiv leire. Så det måtte adskillig med jordforbedring til, og det ble tilkjørt mye matjord.

– Forøvrig var det ikke vannledning til hagen den første tiden. Vannet til gårdens og husholdningenes bruk ble kjørt fra kilder i nærheten, mens vann til plantene ble hentet fra to dammer på området. Tøyenbekken dannet for øvrig eiendommens grense mot vest, omtrent der Trondheimsveien går i dag.

– Hvorfor ble en botanisk hage ansett som så viktig at det ble universitetets første anlegg?

– Det hadde sammenheng med at Det Kongelige Selskap for Norges Vel var blitt stiftet i 1809. Selskapet fungerte som en pådriver for at vi skulle få vårt eget universitet. Etter Napoleonskrigene var det handelsblokade og nødsår i landet. Nordmennene ønsket derfor at nasjonen skulle være selvforsynt med mat og råvarer i størst mulig grad. Tankegangen var at naturvitenskapene skulle bidra til dette og bringe inntekter for land og folk. Man var opptatt av å kartlegge landets naturressurser, med spesiell vekt på nyttevekster. Et av formålene med hagen og Christen Smiths professorat var derfor å styrke jord- og hagebruk og finne fram til nye nyttevekster.

– Botanikk var for øvrig en viktig del av legevitenskapen på den tiden. Christen Smith foreleste om botanikk og medisinplanter for medisinstudenter. Han hadde reist mye i Norge og utenlands. Da han døde i Kongo i 1816, ennå ikke fylt 31 år, hadde han blant annet besøkt Kanariøyene flere ganger.

– Hvorfor Kanariøyene?

– Øyene har en interessant og gammel flora, med mange stedegne planter. Christen Smith sendte materiale til Tøyen derfra, og vi hadde blant annet et drageblodstre og en kanaridaddelpalme som stammet fra Smiths frø. I 1868 sto Palmehuset klart for å huse palmen.

– Victoriahuset med Victoriavannliljen ble for øvrig en veritabel publikumsmagnet. En søndag i 1931 var 12 000 mennesker innom det lille veksthuset for å se den blomstre.

– Ellers spiste byen seg gradvis inn på det som hadde vært et landlig miljø. I 1878 ble Tøyen innlemmet i Christiania kommune. I 1882 ble Tøyen skole bygget og i 1894 kom Gråbeinsgårdene. I 1920 var dette blitt et arbeider- og industristrøk, så da universitet skulle bygge sitt nye anlegg utenfor sentrum, var det mange som mente at tomtealternativet Tøyen var upassende. Diskusjonene om øst-vest-beliggenhet og forholdet til omgivelsene er altså ikke noe nytt.

▲Fra Eidsfoss Hovedgård. (Foto: Sonia de Zilwa)

EVENTYRLIG SOMMERTUR TIL IDYLLER I VESTFOLD

Rundt 30 aktive medlemmer av BhV fikk en eventyrlig utflukt 14. juni til spesielle steder i Vestfold: Åsgårdstrand, Våle og Eidsfoss. Første stopp var i Åsgårdstrand, der ekteparet Hanne og Bjarne ønsket velkommen og viste oss rundt i sin store og kreativt anlagte hage, som rommet både drivhus, økologisk grønnsaksfelt, flotte blomsterbed og en blomstereng.

Deretter gikk turen i strålende sommervær gjennom frodige grønne landskaper i Hof til idylliske Eidsfoss. En god lunsj ventet oss i Gamle Eidsfos Kro, en av de mange fint vedlikeholdte kulturminnene fra jernindustriårene med Eidsfos Jernverk som startet omkring 1700. Et gammelt landhandleri, en hovedgård med historisk hage (renessanse/barokk), restaurerte små arbeiderboliger, gamle hager med vakre smijernsporter var med på å skape en atmosfære fra en svunden tid - et eventyrlig sted!

Tiden kunne gjerne ha stått stille på Eidsfoss noen timer lenger den dagen, men vi måtte videre til tredje og siste stopp på turen: Staudegården i Våle. Også der ble vi vist rundt i en stor hage, der vi fikk se alle slags stauder og en del spesielle busker og trær, før det ble anledning til å se nærmere på drivhusene og salgsavdelingen, der mange kjøpte med seg godbiter til egen hage hjemme.En stor takk til BhV's styre for ideen til denne fine turen, og til Berit Frydenlund og Trine Nervum, som sto for det praktiske arrangementet.

SJDZ

UTVIDET ÅPNINGSTID

Botanisk hage er nå åpen alle dager kl 07 – 21 året rundt.
Veksthusene er åpne alle dager kl 10 – 20.
En viktig grunn til utvidelsen er den nye lyssettingen, som er en jubileumsgave fra UiO.

FOTOHISTORISK UTSTILLING

Gamle fotografier fra Botanisk hage kan ses i foajéen, Lids hus (Botanisk museum) hver fredag, lørdag og søndag kl 11 – 16 fram til jul.

Velkommen om bord i tidsmaskinen!

Søndag 31. august var turen kommet til åpningen av Vikinghagen, en av hovedsatsningene i Botanisk hage i anledning jubileumsåret. Svært mange møtte opp på åpningsdagen, og det nye anlegget fikk mye skryt for vakker og pedagogisk utforming – og for variasjon og bredde i utstillingene. Publikum fikk bl.a. smake rotmos, tyttebærsaft og knekkebrød basert på ingredienser brukt i vikingtiden. **TEKST:** DAG INGE DANIELSEN

HVA SPISTE VIKINGENE og hvordan brukte de ressurser fra naturen? Den nye Vikinghagen gir svar på mye av dette. En skipsformet, 33 meter lang tidsmaskin laget i corténstål viser planter, stein og dyr som ble brukt. Et besøk er også en sanselig opplevelse i et annerledes hageanlegg, som blant annet omfatter en hampplante i bur.

– Vikingtiden er en viktig periode i vår skandinaviske kulturarv, men det har vært lite fokus på naturhistoriske aspekter, noe vi ved Naturhistorisk museum (NHM) nå viser fram, sier jubileumshøvding og hagesjef i Botanisk hage, Axel Dalberg Poulsen.

Vikinghagen er et permanent anlegg utendørs i Botanisk hage, NHM, utviklet i samarbeid med Kulturhistorisk museum (KHM), som regnes som søstermuseum, siden KHM også er en del av Universitetet i Oslo.

Søndag 31. august var det også innvielse av Holmboes benk i Vikinghagen. Den er en hyllest til professor Jens Holmboe, som var Botanisk hages bestyrer 1925 – 43. Han forsket bl.a. på plantemateriale fra Osebergskipet. Benken er utført i cortenstål

▲Vikingentusiastene Jesper Krogsager og Susanne Hansen (som tidligere jobbet i Bork vikingehavn) hadde tatt turen fra Danmark for å være med på åpningen av Vikinghagen. Her flankerer de botanikerne Anneleen Kool og Axel Dalberg Poulsen, som begge har brukt mye av sin arbeidstid på å planlegge det nye, flotte anlegget. (Foto: Dag Inge Danielsen)

◄Fra åpningen av Vikinghagen 31. august. Publikumsinteresse var upåklagelig – for taler, utstillinger og montre, Tom Hares pilesauer og også tyttebærsaften. (Alle foto: Thor-Inge Larsen)

og mange av de treslag vikingene brukte.

Benken ble innviet av slektning og navnebror Jens Holmboe. Til stede var også professor Holmboes barnebarn Gerd Holmboe Bjerke.

– Global utveksling er ikke nytt. Allerede for 1000 år siden tok vikingene med seg planter, dyr og stein på reisene sine, som for eksempel koriander, påfugler og klebersteinsgryter, forteller Axel Dalberg Poulsen.

– Vi håper Vikinghagens samling av «historiske» nytteplanter vil øke interessen for våre naturresurser og inspirere publikum, sier Axel Dalberg Poulsen, som har planlagt Vikinghagen i tett samarbeid med botaniker og forsker Anneleen Kool.

Vikinghagen ligger i arboretet i Botanisk hage, ned mot Jens Bjelkes gate. Vikinghagens sentrale element er et skipsformet anlegg med montre av cortenstål med forskjellig innhold.

Sparebankstiftelsen DNB har støttet Vikinghagen og Holmboes benk, og anlegget vil blant annet brukes til undervisning for barn og unge. Sissel Karlsen fra Sparebankstiftelsen DNB sto for den formelle åpningen sammen med direktør Håkon Glørstad fra KHM.

Forskningsrådet har bevilget midler til videre utvikling av anlegget under prosjektet "Utstilling som kunnskapsgenererende virksomhet" med temaet kolonisering. Dette er et forsknings- og formidlingssamarbeid mellom alle de norske universitetsmuseene. Les mer: http://norark.no/utstillinger

▼Navnebror og slektning Jens Holmboe innvier Holmboes benk. (Foto: Trine Nervum)

Fra Palmehuset. (Foto: Oddmund Fostad)

HÆRVERK I BOTANISK HAGE

Forskrekkelsen og fortvilelsen var stor i Botanisk hage 13. august og 15. september. Vandaler hadde vært på ferde i både Palmehuset og Victoriahuset. Et tyvetalls planter i de to veksthusene hadde fått greiner og stammer avhugd, og alle pottene rundt dammen i Victoriahuset var veltet.

– Plantene i Botanisk hage er hentet fra naturen, og mange av de ødelagte eksemplarene er samlet inn på ekspedisjoner i Afrika og andre verdensdeler. De lar seg derfor vanskelig erstatte, forklarer Finn Ervik, botaniker med hovedansvar for veksthusene.

Han forteller at den eldste planten som er skadet, er en aloe som ble samlet inn i Afrika for 44 år siden. Sårene på plantene tydet på at det ble brukt kniv eller huggvåpen. Forholdet ble meldt politiet.

– Inntil videre vil vi fortsette å holde veksthusene åpne for publikum, men skulle vi oppleve noe lignende igjen, må vi vurdere å sette i verk tiltak, sier Finn Ervik.

GAVE TIL BOTANISK HAGES VENNER

Norsk pelargonium forening besluttet på sitt siste årsmøte å legge ned foreningen. Det var dessverre ikke lenger mulig å drive videre. I henhold til foreningens vedtekter så skulle eventuelt restoverskudd gå til en hagerelatert sak. Norsk pelargonium forening har i mange år hatt stand på Vårtreffet blant de grønne foreningene, og årsmøtet bestemte derfor å donere kr 15.977 til Botanisk hages Venner. Beløpet er øremerket nytt veksthus i Botanisk hage.
Botanisk hages Venner takker for gaven.

ÅRSMØTE i Botanisk hage blir tirsdag 10. februar 2015 kl 18.30. Innkalling sendes medlemmer med registrert epostadresse. Informasjon legges ut på Facebookgruppen og våre nettsider.

Regn, sol og omsetningsrekord

BOTANISK HAGES VENNERS store plantesalg – Vårtreffet – gikk av stabelen 25. mai. Vi hadde hatt en lang periode med nydelig sommervær, men den 25. mai øsregnet det allerede fra morgenen av – regn er etter hvert blitt en tradisjon på Vårtreff-dagen. Det stoppet imidlertid ikke folk fra å komme og handle. Hele 6600 personer var innom hagen den dagen, mot 5400 året før. Dette resulterte i den høyeste omsetningen på Vårtreffet noensinne.

Plantegruppa hadde lagt ned mye arbeid i å få frem et variert utvalg av planter til Vårtreffet. Alle gruppene fikk økt omsetning i forhold til året før. Staudesalget var også i år den gruppen som fikk størst omsetning. Det var få planter igjen da dagen var omme. Restplantene er pottet om og vil vokse seg større og flottere til neste års Vårtreff. Sommerblomstene hadde også stor omsetning. Innenfor denne gruppen hadde en satset på et stort antall planter fordi det var jubileumsår og fordi en som jubileumsgave skulle plante to bed i Gamlehagen. Omsetningen var også her meget god. Urter er tydeligvis populært. Omsetningen var bra, og omtrent alle plantene ble utsolgt. Det var denne gruppen som prosentvis solgte mest i forhold til året før.

Vi solgte også urter på Botanisk hages "Urter i begeret" - dag den 7. september. Spesialplantene ble også nesten utsolgt. Interessen for 1814-plantene var stor. Det samme gjaldt plantene fra Oldemors hage.

Alt i alt må vi si oss meget fornøyde med Vårtreffet – et tradisjonsrikt arrangement for Botanisk hages Venner. Stor innsats fra mange frivillige. Vi vil sørge for at det fortsetter å være levedyktig basert på god kvalitet på plantene og et annerledes planteutvalg enn det en finner i plantesentrene. Takk til alle frivillige og alle som handlet på Vårtreffet. En fin måte å støtte Botanisk hage på!

▲Det var rekordstor oppslutning om plantesalget på Vårtreffet 2014. Nyttevekster, sommerblomster, stauder og spesialplanter gikk unna som varmt hvetebrød. (Foto: Dag Inge Danielsen)

Humlevenner vil ha summetone

Blant de mange interesseorganisasjonene på Vårtreffet fant vi "La Humla Suse", en organisasjon av humlevenner som ble stiftet i 2013. I mai, juni og august hadde foreningen gratis humlevandringer for insektsinteresserte i Botanisk hage. Man kunne bl.a. lære om humlers biologi og økologi og samspillet mellom blomster og humler.

– En humle kan på mange måter sammenlignes med bamsen. Den er rund, lodden og lett å bli glad i, og den klarer å holde en kroppstemperatur nær menneskets, forteller Eivind Nitter, som stilte med stand for La Humla Suse på Vårtreffet for første gang. T-skjorten hadde slagordet "Verdens viktigste summetone".

– Interessen for humler blant amatører og fagfolk er økende, sier Eivind, som studerer til mastergrad i biologi ved Universitetet i Oslo.
– Det finnes 35 humlearter i Norge, og mange av dem kan påtreffes her i Botanisk hage.

(Foto: Dag Inge Danielsen)

De tusen vaflers dag

Kafeen på Vårtreffet hadde i år utvidet sitt sortiment med pølser, som viste seg å være meget populært. I tillegg hadde de frivillige laget vaffelrøre fra bunnen av. Nelly Barboza og Bente Sund brukte store deler av lørdagen til å lage ni store spann med vaffelrøre, og hele søndagen gikk med til å steke nærmere tusen vafler.

De fikk da også mye skryt for vaflene, som smakte bedre enn man vanligvis får servert i et privat hjem. Dette medførte en omsetningsøkning for kafeen på hele 68 prosent i forhold til året før. Vi spurte de to hva som motiverer dem til å bruke så mye tid på Vårtreffet.

– Jeg har alltid hatt hage og vært interessert i hage. Men den viktigste grunnen til at jeg engasjerer meg er det sosiale. Jeg treffer så mange hyggelige mennesker her, sier Bente Sund, som gikk gjennom Botanisk hage til og fra jobb i 13 år før hun meldte seg inn i BhV. Og Nelly istemmer, også hun fremhever det gode miljøet.

På bildet Nelly (t.v.), som har stekt vårtreffvafler i ni år, og Bente, som var med for andre gang. Begge er aktive på Plantegruppas dugnader.

(Foto: Dag Inge Danielsen)

Mange fornøyde handlende på vårtreffet

TEKST OG FOTO: DAG INGE DANIELSEN

ARNE RAANAAS

Innkjøp av urter

Arne Raanaas besøker ofte Botanisk hage, og gjerne på søndagene. Han har vært medlem av BhV i 5 – 6 år. På Vårtreffet i år benyttet han anledningen til å kjøpe bl.a. kjørvel, småbladet basilikum, sommersar og vanlig salvie – alt til hans balkong på Bislett.

– For noen år siden bodde vi i Kristiansand, og der hadde vi en krydderhage. Det hele begynte i 1977, da vi ble inspirert av Annemarta Borgens bok "Urtehagen på Knatten", forteller han.

– Den gang var det dårlig utvalg i frø. Så vi sådde krydderurter i kjøkkenkarmen og satte dem ut i hagen etter hvert. Jeg husker at vi måtte importere oreganofrø, for det fantes ikke i handelen her. Og lenge var det umulig å få tak i sommersar. Den er veldig god sammen med bønner og erter, sier Arne, og oppsummerer:

– Det beste med Vårtreffet for meg er å kunne kompletterte innkjøpene av urter.

GYRD STEEN OG MARIT COLDEVIN

Planter med en historie

– Vi er her fordi jeg bor rett i nærheten, og mor er på besøk fra Trondheim.
Og jeg har skaffet meg en parsell i Bjørvika, der det kalles Herligheten, sier tidligere BhV-medlem Gyrd Steen, som besøker Vårtreffet sammen med mor, Marit Coldevin.

– Det er fint å utnytte muligheten til å se seg om. Jeg liker å finne planteslag som man ikke får tak i ellers, som er dyrket her og som har en historie ved seg, forteller Marit, som blant annet handlet solsikke, timian og gresskar.

De liker begge å eksperimentere med nye urter og nyttevekster, som f eks selleripersille, som de ikke kjente til fra før.

– Det beste med Vårtreffet er å kjøpe med seg planter hjem, og at man kan finne annerledes og nye planteslag, sier Gyrd, som har vært på Vårtreffet en rekke ganger.

– Det er artig å oppleve stemningen her. Jeg har vært på engelske festivaler og har savnet lignende tiltak i Norge, så dette er veldig moro, sier Marit.

FAMILIEN LØKEN BIRKELAND

Full pakke med blomster, urter og stauder

Familien Løken Birkeland bodde i Gamlebyen i Oslo til i fjor. Så kjøpte de hus med hage i Asker og fikk behov for å skaffe planter til hagen. Vi traff dem med bæreposer som bugnet av planter.

– Dette er tredje året vi er på Vårtreffet. Vi ble kjent med det da vi bodde i Gamlebyen, for da var vi ofte i Botanisk hage, forteller Liv Hege Birkeland, som vi treffer sammen med mannen Sven Magnus og sønnen Sixten.
– Vi har kjøpt blomster, men skal også få med oss urter og stauder, for vi trenger alt til den nye hagen – så det blir full pakke, sier Sven Magnus Løken og ler.

De to er enige om at både kvaliteten på plantene og utvalget på Vårtreffet er viktig.

– I tillegg er det veldig, veldig hyggelig her!

Slåttemarken innviet med ljå og insektshåv

▲Kristina Bjureke demonstrer typiske blomster på en ugjødslet slåttemark.

▲Jan Wesenberg var den første som trakterte ljåen på Oslos ferskeste slåttemark.

TEKST OG FOTO: DAG INGE DANIELSEN

ONSDAG 27. AUGUST var det innvielse av den nye slåttemarken, som ligger i skråningen nedenfor fjellhagedammen og som en forlengelse av Osloryggen. Botaniker Kristina Bjureke har vært ansvarlig for arbeidet med å anlegge slåttemarken, og forklarte de fremmøtte at ugjødslet slåttemark med lang kontinuitet er en truet naturtype, og at den derfor er rødlistet.

På oppdrag fra Fylkesmannen har hun vært med på å registrere slåttemarker i Oslo og Akershus, og også laget en handlingsplan for å skjøtte og bevare flere av disse.

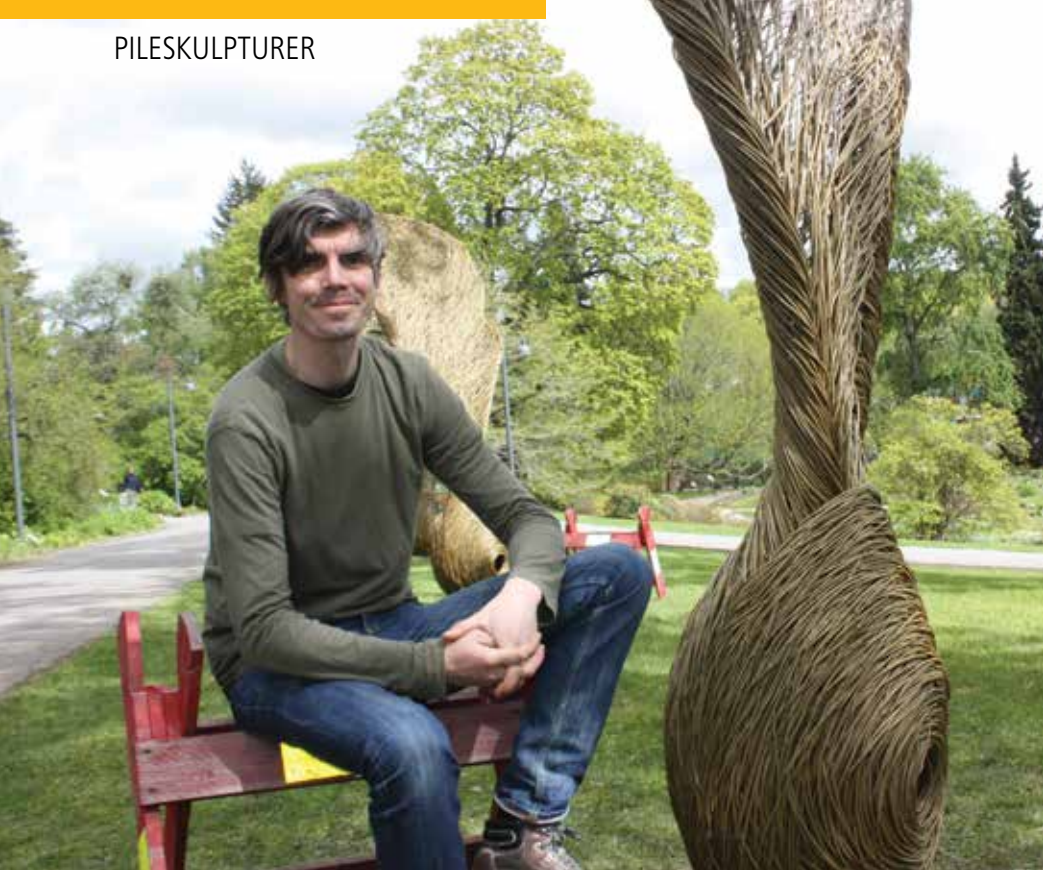
– Ikke mange er klar over at vi har noen av landets flotteste slåttemarker innenfor Oslos grenser.

Slåttemarker er arealer som blir regelmessig slått. De er ofte overflateryddet, men ikke oppdyrket og tilsådd, og ikke eller lite gjødslet. De blir oftest slått seint i sesongen. Slåttemarker tilhører våre mest artsrike naturtyper, med stor betydning for andre organismer enn planter. Rundt 70 prosent av dagsommerfuglene er eksempelvis knyttet til åpen engvegetasjon.

Arbeidet med det nye anlegget har pågått gjennom flere år. Næringsfattig jord blandet med sand og grus er blitt tilkjørt og fylt på. Gress og blomsterplanter er blitt oppformert i Forsøksavdelingen, etter at frø ble hentet fra slåttemarker i Oslo og Aurskog Høland.

– Nå ved åpningen har vi 60 arter her. Målet er å komme opp i ca 90 arter. På de ville slåttemarkene i Oslo er det vanlig å finne ca 25 arter per kvadratmeter, fortalte Kristina Bjureke, som ga de fremmøtte en forståelse for betydningen av å ta vare på denne naturtypen.

Botaniker Jan Wesenberg brukte ljåen og entomolog Adrian Rasmussen fra NMBU/La Humla Suse forklarte hvorfor slåttemarker og ville blomsterenger er så viktige for insektene. Det er meningen at slåttemarken skal slås med ljå en gang i året.

▲Tom Hare med sine forstørrede lønnefrukter i Botanisk hage. (Foto: Dag Inge Danielsen) ▲Pileskulpturene ble sendt fra England. (Foto: Unni I. Kvam / Naturhistorisk museum) ▲Hagesjef Axel Dalberg Poulsen med Tom Hare ved avdukingen av pileskulpturene 11. mai. (Foto: Thor-Inge Larsen)

Leker med naturens materialer

Den britiske kunstneren Tom Hare besøkte Oslo i begynnelsen av mai, sammen med tre medarbeidere. De brukte ei uke på å montere alle pileskulpturene som var blitt fraktet i container fra England. **TEKST:** DAG INGE DANIELSEN

Foto: Unni I. Kvam / Naturhistorisk museum

– VI BEGYNTE ARBEIDET med å lage disse installasjonene i januar, forteller Tom Hare, som selv hadde ideen til flere av skulpturene som nå befinner seg i Botanisk hage. Andre er basert på forslag som kom fra pilekomiteen i Oslo.

– Vi hadde et nært og godt samarbeid, med diskusjoner basert på ulike ideer og fotografier av mine tidligere arbeider.

Tom Hare har arbeidet profesjonelt med pileskulpturer de siste 15 årene. Han er kunstutdannet og startet sin løpebane som keramiker.

– Jeg synes det er morsomt å tøye grenser og prøve ut nye metoder og nye materialer. Jeg liker utfordringer. I det siste har jeg fått mer og mer sansen for å forstørre opp små ting fra naturen. Det har vært et gjennomgående tema den siste tiden, mye fordi jeg liker å få voksne mennesker til å føle seg som barn, forteller Tom Hare.

Noe av det mest slående han står bak er de forstørrede lønnefruktene som er satt opp ved en av veiene i Botanisk hage, mellom hovedgården og Brøggers hus. Andre steder i hagen finner man kjempemessige sopper og et halvt, gjennomskåret eple. Den andre halvparten befinner seg på universitetsområdet på Blindern. Til sammen er det nå 15 Tom Hare-skulpturer i Oslo.

– Det er fascinerende å bruke plantematerialer til å forme andre vekster, gjerne gjennom å kombinere ulike materialer på nye måter. Jeg liker å lage ting som ingen andre har tenkt på. Og jeg vil gjerne fortsette å utvikle nye uttrykksformer. Jeg vet ikke hva som blir det neste, men uansett kan du være sikker på at det vil være noe lekent over det,

KUNSTNERISK BENK AV PIL: Moes pilebenk, utført av den britiske kunstneren Tom Hare, ble åpnet søndag 11. mai. Denne jubileumsbenken utmerker seg ved å bestå av to overbygde deler, til minne om far og sønn Nils Green Moe og Elias Moe, som begge var overgartnere i Botanisk hage på 1800- og 1900-tallet. Naturlig nok er benken plassert der den opprinnelige Moes pil ble plantet i 1827, rett nedenfor Andedammen. Benken ble bekostet av Botanisk hages Venner. På bildet ser vi f.v. styreleder Anne R. Smedsrud, BhV, hagesjef Axel Dalberg Poulsen, Tom Hare, Moe-etterkommer Petter Omtvedt og Trine Nervum, BhV. (Foto: Thor-Inge Larsen)

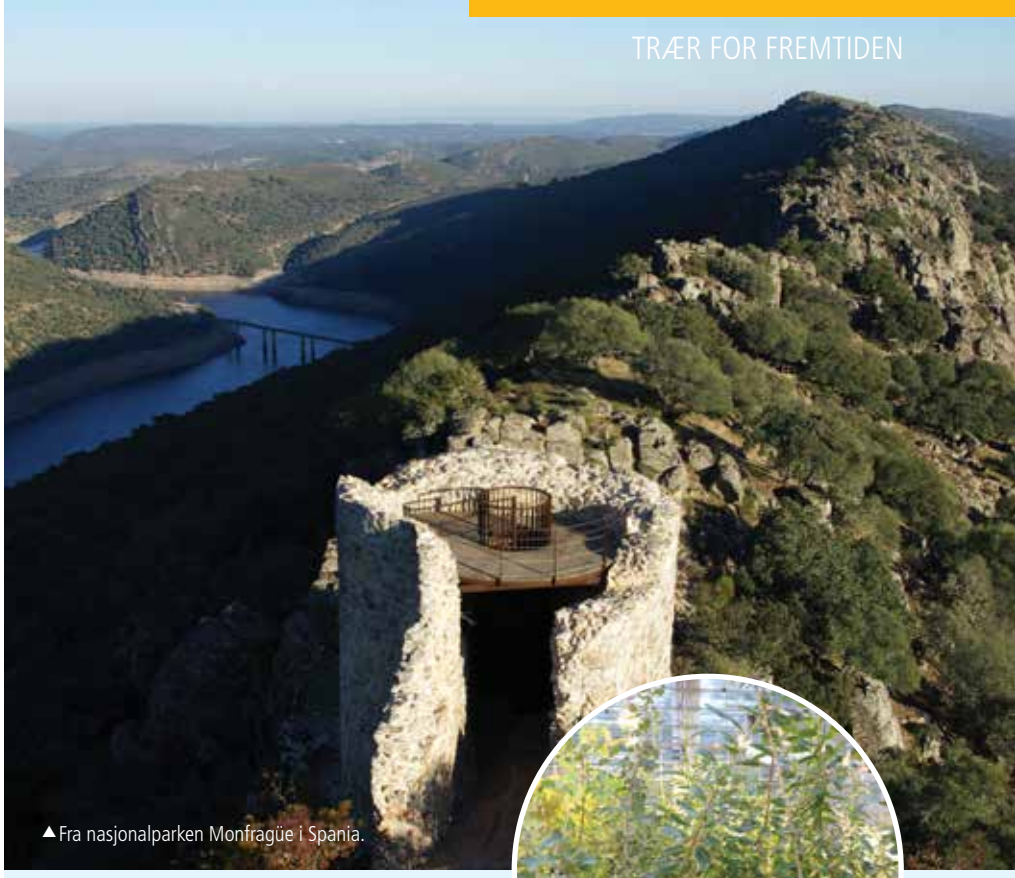

PILE- OG BOLTREOMRÅDE: Den nye pilehagen for barn har rukket å bli et kjærkomment tilskudd til Botanisk hages mange attraksjoner i løpet av 2014-sesongen. Den ble åpnet 7. mai, bekostet av Botanisk hages Venner og delvis opparbeidet ett år tidligere på dugnad av venneforeningens medlemmer. Prosjektgruppen samarbeidet tett med Skovstuen Pil. Gjerdet rundt hagen og noen av elementene er formet i levende mandelpil, *Salix triandra*, mens andre er utført i tørket pil. Du finner pilehagen rett innenfor nordre inngang fra Monrads gate, mellom Brøggers hus og Systematisk hage. (Foto: Trine Nervum)

forklarer Tom Hare når han møter Palmebladet i Botanisk hage.

Han har sitt verksted i Leicestershire, England. Han har tidligere utført installasjoner i Las Vegas, Macao og Tyskland. I fjor utformet han flere skulpturer for Royal Botanic Gardens, Kew, London. Dette er første gang han har arbeidet i Skandinavia.

Flertallet av pilskulpturer er bekostet av Botanisk hages Venner, og de inngår i hagens jubileumsmarkering. I tillegg har han på eget initiativ laget tre sauer i pil. Disse er plassert i den nye Vikinghagen og er Tom Hares gave til jubilanten.

▲Fra nasjonalparken Monfragüe i Spania.

►Oppformeringen av trær til det nye utstillingsveksthuset er i gang.

TEKST OG FOTO: FINN ERVIK, PROSJEKTLEDER NYTT VEKSTHUS

Langsomme kjemper i startgropa

PÅ ET AV BORDENE i vestenden av Blokka (det største veksthuset i Forsøksavdelingen) har det dukket opp en miniskog av fremmede småplanter. Plantenes seige og litt tjukke blader i ulike former taler om at de kommer fra et sted med middelhavsklima. De fleste stammer fra frø samlet i den spanske nasjonalparken Monfragüe i desember 2013. Monfragüe ligger i provinsen Extremadura, nær grensen til Portugal, og er kjent for sin godt bevarte «matorral» – en vegetasjonstype dominert av busker og krokete trær.

Med ny fremgang i veksthusprosjektet er optimismen stor nok til at vi tar tak i arbeidet med å skaffe planter til kommende utstillinger. Vi ønsker vitenskapelig veldokumenterte og naturinnsamlede planter, og her mangler vi det meste. Utstillingene skal være spennende fra første dag. Spesielt viktig er det derfor å komme i gang med de plantene som vokser langsomt – og som trenger flere år for å utvikle spennende egenskaper.

Selv om alle områdene skal med etter hvert, er det lettest å begynne med middelhavsområdet. Her ønsker vi oss flere ikoniske arter, slik som oliventre og korkeik. De er kanskje ikke kjemper sammenlignet med mange andre trær, men de blir gamle, vokser langsomt og kommer etter hvert til å fylle godt i utstillingene. De spesielle egenskapene som gjør dem ikoniske – slik som tjukk bark og krokete greiner – utvikler plantene først etter mange år.

Ekstra stas er det å få tillatelse til å samle i en nasjonalpark som Monfragüe. Vernebestemmelsene øker sjansen for at plantematerialet har naturlig opprinnelse. Det at reisen ble foretatt så sent som i desember, gjorde det mulig å få tak i arter som modner seint i sesongen og som sjelden dukker opp i frølistene. Botaniske hager samler oftest frø til sine frølister i løpet av sommeren eller tidlig i høstsesongen. Takket være gode gartnere har frøene spirt og utviklet små, men lovende emner av blant annet korkeik, kermeseik, vill oliven og terpentintre. Om noen år er de kanskje blant kjendisene i de nye veksthusene.

Botanisk hage 1814 – 2014;

Historien om en hage

Av Vesla Vetlesen

Med sin bok "Botanisk hage 1814 - 2014" tar Liv Borgen oss med på en spennende og interessant vandring gjennom 200 år. Historien om hagen gjenspeiler samfunnets utvikling og tidenes skiftende strømninger.

Da hagen ble etablert i 1814, var den underlagt Det medisinske fakultet, i tråd med tradisjonene om planter som legemidler. Men hovedvekten i virksomheten ble lagt på nyttevekster. I tida etter 1814 skulle nasjonen Norge bygges opp, og utforsking av nyttevekster skulle bidra til at landet kunne brødfø seg. Med darwinismens innflytelse på slutten av 1800-tallet kom det vitenskapelige og eksperimentelle aspektet sterkere inn i bildet. I krigstida 1940 - 45 ble det et nytt innslag av nyttevekster, da alle plener ble brukt til å dyrke poteter, grønnsaker og tobakk. I dag er fokus på å ivareta naturens mangfold. Her oppbevares frø og DNA-materiale fra truete arter, og her dyrkes gamle varianter av prydplanter.

Hagens historie er også preget av de personene som har ledet arbeidet og utviklingen av anlegget. Liv Borgen, som er botaniker og selv har vært bestyrer av hagen, tar dem for seg én for én.

Tidene har skiftet, personene har skiftet, og organisasjonsformene har skiftet. Liv Borgen har en presis og leservennlig framstillingsform. Likevel kan det være litt vanskelig å følge med når hun nærmer seg vår tid og omtaler de store endringene i organisasjonsstruktur og styreform på 1970 og 1990-tallet. Heller ikke var det helt lett for de ansatte å følge med i disse omleggingene. For Venneforeningen innebar det at navnet måtte skiftes fra Botanisk hage og museums venner til Botanisk hages venner. Hun omtaler også hvordan hagen er blitt berørt av motsetningsforholdet mellom Oslo-Øst og Oslo-Vest, og av avstanden mellom Blindern og Tøyen.

Forfatterens tekst er ledsaget av en mengde interessante bilder fra gamle dager.

Boka inneholder også en 112 siders "fotoutstilling", som utgjør en tredel av boka. Fotograf Guri Dahl har funnet plantemotiver i dagens hage. Det er blitt vakre bilder, men de henger lite sammen med det historiske stoffet.

Tilbake til Liv Borgens framstilling. Her er mange tråder å følge i hennes historie. En av disse trådene er forholdet til publikum, til oss alminnelige besøkende. Hagen har alltid vært åpen - mer eller mindre. Og den har vært populær - mer eller mindre. Hun har også fått med glimt fra de ansattes kamp mot vandaler. Etter at flere nyplantede trær var ødelagt i 1815, skrev overgartneren i et avisinnlegg:

".....og herved udloves en anstændig Belønning for den, som enten kan beviseligen angive Voldsmanden, eller, om han gribes i Gjerningen, kan bringe mig Personen til lovmedholdelig Avstraffelse."

Hagen har hatt publikumsrekorder. I 1931 da Victoria regia blomstret for første gang, var det 12 000 besøkende. Og da kjempekalaen *Amorpho*phallus titanum åpnet sin 2,5 meter høye blomst i 1932, ble det notert 32 000 besøk. I seinere år har publikums besøk i hagen vært økende. Dette skyldes i hovedsak de mange nye og interessante anleggene som er kommet til, men Venneforeningen gis også noe av æren.

En annen tråd å følge gjennom tidene, er veksthussaken. Ved anlegg av hagen ble det bygget to mindre veksthus. De ble etter hvert i så dårlig forfatning at de måtte skiftes ut. Vi fikk Palmehuset i 1868 og Victoriahuset i 1876. I årenes løp er de blitt for små, og det følger en lang kamp for å få nytt veksthus på plass. Planene har vært der, men bevilgningene har manglet. Luftslott er blitt bygget, men de materialiserte seg aldri. Smiths kanaripalme fra 1815 led derfor en sørgelig skjebne og døde i 2000. Som kjent for Palmebladets lesere sprengte den seg ut gjennom taket i veksthuset. Dette kan stå som et symbol på myndighetenes manglende takhøyde når det gjelder bevilgninger til bygging av nytt veksthus. Men kanskje blir det en god løsning til slutt. Liv Borgen har fått med den siste utviklingen i saken.

Alt i alt: Dette er en bok alle hagevenner bør unne seg selv og gjerne også som gave til andre!

Liv Borgen:

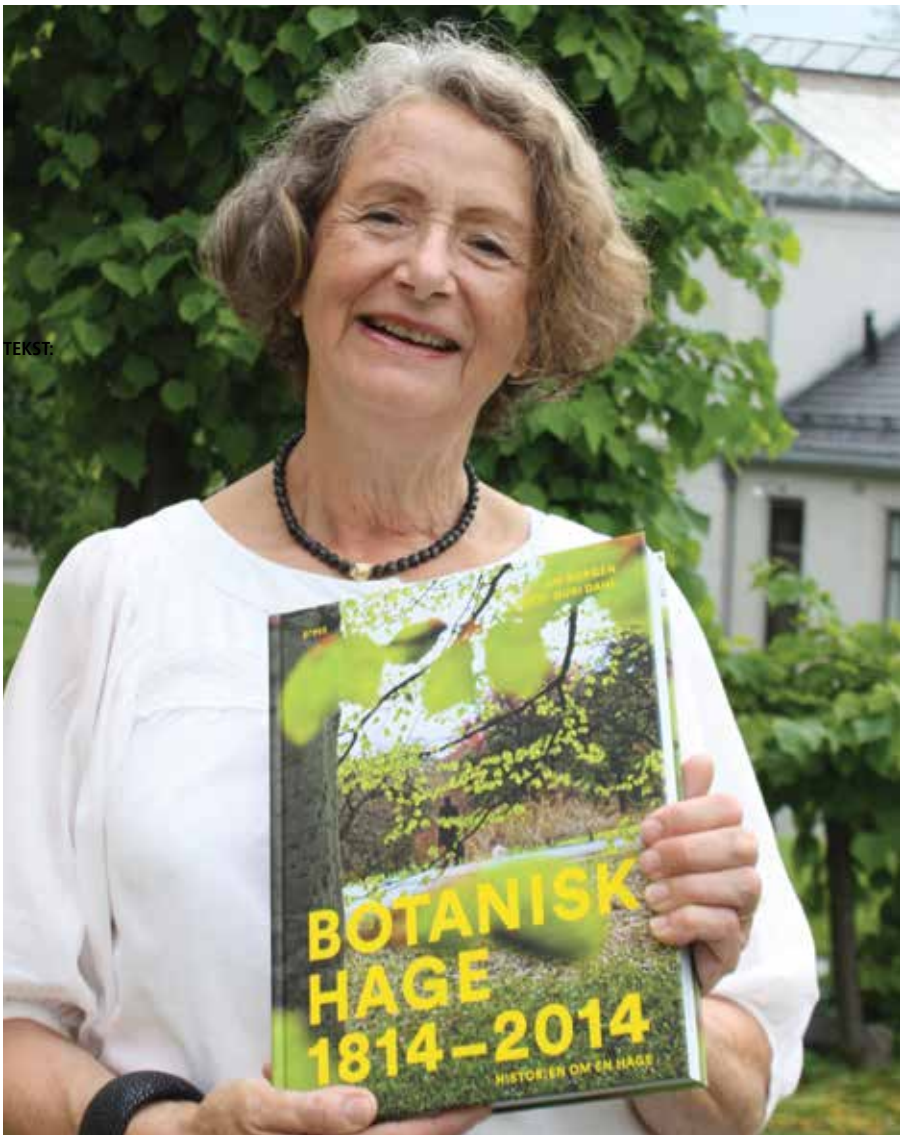
Botanisk hage 1814 - 2014

Historien om en hage

Forlaget Press 2014

Pris: Kr. 385

TEKST:

▲Tidligere hagesjef, professor emerita Liv Borgen, var glad for å kunne presentere boken om Botanisk hage i slutten av mai i år. (Foto: Dag Inge Danielsen)

Botanisk hages historie mellom to permer

Boken om Botanisk hages historie, forfattet av Liv Borgen, ble presentert på Tøyen hovedgård 23. mai.

"BOTANISK HAGE 1814 – 2014. Historien om en hage" er utgitt på forlaget . Den er til salgs i museumsbutikkene på NHM, i vanlige bokhandler og nettbokhandler. Den er rikt illustrert med både nye og historiske fotografier.

– Jeg vil få takke Liv Borgen for et fantastisk bidrag til vårt 200-årsjubileum, sa NHM-direktør Arne Bjørlykke på lanseringen.

Liv Borgen takket på sin side Anne Vaalund og Bjørn Vidar Johansen fra Museet for vitenskapshistorie ved Universitet i Oslo. Disse bidro med henholdsvis historiske fotos og tekstkapittel om bygninger og arkitektur. En utstilling av historiske bilder ble for øvrig åpnet i foajeen på Lids hus (Botanisk museum) den 1. juni.

Prosjektleder har vært Trygve Riiser Gundersen hos forlaget Press. Fotograf Guri Dahl har tatt vakre bilder i hagen gjennom ett år, og hun har også fotografert inne på Lids hus / Botanisk museum.

DET STRØMMER TIL MED NYE MEDLEMMER!

2014 har vært et fantastisk år. Det har gått slag i slag med jubileumsmarkeringer for Botanisk hage, og Botanisk hages Venner har fått sin del av oppmerksomheten i form av over 200 nye medlemmer. Dette viser at mange er glade i Botanisk hage og ønsker å støtte den med et medlemskap i BhV.

De nye medlemmene bruker innmeldingsskjema på websiden, sender oss innmeldingsslipp fra brosjyrene som ligger ute i kafeen eller muséene, eller har meldt seg inn når BhV har stått på stand i hagen. At BhV har stått på stand er nytt av året, og det har vært et positivt tiltak. Vi har i år vært der nesten alle søndager i mai og juni. Som regel har to personer stått sammen, enten fra styret, plantegruppa eller guidegruppa. Så flott å kunne reklamere for hagen på denne måten, og kunne fortelle hva BhV står for. Guidene har der fått brukt sin spesialkunnskap. Plantegruppa viste fram noen av plantene som skulle selges på Vårtreffet og det har blitt delt ut mengder av brosjyrer og Palmeblad.

Tusen takk til nye og gamle medlemmer for støtten dere gir oss!

Bjørg Myklebust

VELKOMMEN TIL HØSTENS MEDLEMSMØTE

14. oktober kl. 18.00 på Tøyen hovedgård i Botanisk hage. Denne gangen vil vi få gleden av å høre Mari Källersjö, som er sjef for Göteborgs botaniske hage. Hun vil snakke om "Göteborgs botaniska trädgård – historik, nutid och framtidsplaner".

Gøteborgs botaniske hage er en fantastisk perle som det er vel verd å høre mer om. Som prefekt og forvaltningssjef leder og utvikler Mari Källersjö virksomheten. Hun har det overordnete ansvaret for hagen, publikumsarrangementene og det vitenskapelige arbeidet. Hun er også professor og eksaminator i vekstsystematikk og biodiversitet ved *Institutionen för växt och miljövetenskap* ved Göteborgs universitet.

Göteborgs botaniska trädgård er med sine 175 hektar en av Europas største. Den dyrkede delen er på omtrent 40 hektar og totalt på friland og i vekthus finnes her ca 16 000 arter og kulturformer. Av disse inngår mange i de vitenskaplige samlingene, bl.a. løk- og knollvekster, alpiner og dionysia. Hagen grenser til naturreservatet Änggårdbergen, der også den vitenskaplige tresamlingen, arboretet, finnes. De botaniske drivhusene rommer 4 000 ulike arter, blant annet Sveriges største samling av tropiske orkidéer, kjøttetende vekster og det sjeldne påskeøytreet, som er utdødd i sitt naturlige miljø.

Medlemsmøtet er gratis for alle medlemmer av Botanisk hages Venner. Portene er åpne, så man kan gå direkte til Tøyen hovedgård (inngang på midten av bygningen hvor kafeen befinner seg). For mer informasjon om Gøteborgs botaniske hage: www.gotbot.se

◄Tre etterkommere av Johan Siebke: Bodil Brøgger, Eivind Siebke (i midten) og Harald Sibke. (Foto: Axel Dalberg Poulsen)

Skiferbenk for den første overgartneren

JOHAN SIEBKE var den første gartneren i Botanisk hage. Han var ansvarlig for anleggsarbeidet, og han hadde sitt virke i Botanisk hage i flere tiår etter åpningen i 1814. I tillegg var han involvert i utformingen av flere av Christianias øvrige parker og hager. Derfor er det naturlig at han har fått sin egen jubileumsbenk.

Benken er utført i skifer fra Oppdal. Den er tegnet av arkitektene Hedda Aase og Cecilie Andersen, og Nils-Petter Bergersen sto for byggingen. Den omfavner den tyrkiske hasselen på toppen av Fjellhagen, som stammer fra Siebkes tid i hagen.

Skiferbenken bærer spor fra Jordens urtid og helt fram til i dag. Den forteller om hvite sandstrender ved et urtidshav, om urolige tider da høye fjell steg opp av havet. De vakre hellene er formet av steinhuggere som kjenner sitt håndverk og steinen. Benken er et godt eksempel på hvordan gartnere kan skape noe funksjonelt og vakkert av naturens materialer.

Siebkes benk er støttet av Sparebankstiftelsen DNB. Ved innvielsesseremonien søndag 5. mai møtte fire av Johan Siebkes etterkommere opp, og ytterligere tre meldte seg den nærmeste tiden etterpå.

▼Alle er de etterkommere av Johan Siebke, Botanisk hages første overgartner, og alle var de med på innvielsen 5. mai. F.v.: Anne Westad, Anne-Marie Siebke Trøseid, Ole Henrik Eriksen (som deltok i korsang ved åpningen) og Ida-Christel Siebke. (Foto: Axel Dalberg Poulsen)

▼Geolog Anne Birkeland forklarer hvordan ulike bergarter gir grunnlag for ulikt jordsmonn og dermed forskjellig type fjellvegetasjon. Bak ses marmor hentet fra Nordland.

Norske fjell har gjenoppstått på Tøyen

Reidar Elven sto for den offisielle åpningen av Skandinavisk rygg søndag 25. mai, samme dag som Vårtreffet. Elven var gjennom mange år konservator for det norske herbariet ved NHM og forfatter av "Norsk flora". **TEKST OG FOTO:** DAG INGE DANIELSEN

▲Reidar Elven og Kristina Bjureke ved åpningen av Skandinavisk rygg søndag 25. mai

HAN FORKLARTE FOR de fremmøtte hva som særpreger fjellplantene, og hvorfor det er ufordrende å få dem til å trives i lavlandet.

– Vi forsøker her å opprettholde en liten flik av nordisk fjellnatur, forklarte Reidar Elven. – Mange fjellplanter har problemer med å klare seg i lavlandsklimaet her på Tøyen. En del ser ut til å trives det første året, men dør etter to – tre år. Derfor er det nok en del vekster som må plantes på nytt.

Ett tiltak for å illudere fjellklima har vært å anlegge et område med grus og sand over kaldt vann. Vannet trekkes ved hjelp av kapillærkrefter opp og holder rotsonen til fjellplantene fuktig og kjølig.

Anlegget er utformet som et stykke norsk fjellnatur. Mange fjellplanter har spesielle krav til næringsinnhold i jorda. Mineralinnholdet i jordsmonnet avgjøres av berggrunnen. Anlegget består derfor av ulike, karakteristiske berggrunnstyper som er valgt ut for å gi forskjellig jordsmonn for plantene.

Syenitt er hentet fra Groruddalen og gir næringsstoffer til mange ulike planter. Marmor, som gir høy pH og få næringsemner, er hentet fra Velfjorden i Nordland. Og næringsfattig skifer er hentet fra Oppdal. Samme Oppdalsskifer er brukt til å bygge benken rundt den staselige tyrkiske hasselen, som vokser ved Skandinavisk rygg.

Botaniker Kristina Bjureke og gartner Tor S. Mjaaland har stått i spissen for planteutvalg, frøinnhenting fra naturen og utforming av anlegget. (Botanisk hages Venner har gitt økonomisk støtte til frøinnsamlingen.) Geolog Anne Birkeland har vært ansvarlig for valg, frakt og plassering av de ulike bergartene.

– Anlegget består av fjelltopp, fattigmyr, rikmyr, høgstaudeeng, skiferrygg, granittrygg, marmorrygg og Norges sydspiss. Her er også en liten dam. Blant plantene finner vi bergfrue (Norges nasjonalblomst), fjellnøkleblom, sibirstjerne, blindurt, rødsildre, musøre og norsk malurt.

Skandinavisk rygg ligger på toppen av Fjellhagen, og det er anlagt en ny gangvei fra den gamle tyrkiske hasselen til nedre del av Fjellhagen. Botanisk hage har ikke tidligere hatt noen egen avdeling for norske eller skandinaviske fjellpanter. Anlegget blir allerede brukt i undervisning, og det er et flott sted å vise ulike tilpasninger til et tøft miljø, slik man finner på fjellet, forteller Kristina Bjureke.

Botanisk ramme for Munchs naturmotiver

For første gang har naboene Naturhistorisk museum NHM og Munch-museet samarbeidet om utstillinger det siste året. Utstillingen Gjennom naturen knytter maleren Edvard Munch og naturfag sammen. Den består av originalverker inne på Munch-museet og til sammen 16 stasjoner med gjengivelser av Munchs kunst, de fleste utendørs i Botanisk hage – alle med tilhørende forklaringer på norsk og engelsk. NHM låner ut objekter til Munch-museets utstilling og Munch-museet bidrar på ulike måter til Munch-stien. **TEKST OG FOTO:** DAG INGE DANIELSEN

– Edvard Munch behandlet ofte bildene sine røft. Han lot dem stå ute i sol, regn og snø. Dette er noe av bakgrunnen for Munch-stien og at den har fått en røff utforming, med ubehandlet treverk og flere av bildene montert på skeive, forteller geolog Anne Birkeland, som har kurert NHMs del av utstillingen.

Eiendommen Ekely hadde vært drevet som gartneri da Munch kjøpte den, og han dyrket frukt og grønnsaker som ble solgt på torget i Oslo. Kulturplanter, blomster, trær, dyr og naturmotiver av ulike slag går igjen i mange av hans bilder. På bildene i Munch-stien kan man bl.a. se gresskar, epler, peoner, hestekastanje, vinterskog og villvin.
Bildene kan ses i tilfeldig rekkefølge. Det er laget en egen brosjyre med kart over hvor de forskjellige stasjonene befinner seg. Disse er å finne rundt omkring i hagen, og det er en egen informasjonstavle om Munch-stien ved hovedinngangen vis a vis Munchmuseet.

▲Reproduksjonen av Edvard Munchs bilde Vår i almeskogen, med motiv fra Ekely, har vi satt opp foran den døde storalmen som illustrasjon på tematikken liv og død hos Munch, forteller Anne Birkeland.

▼Anne Birkeland har vært ansvarlig for Munch-stien – her i Oldemors hage med stasjonene som viser Munch-bilder med peoner og epler.

▲Friluftsspillet, med manus og regi ved Nils-Petter Bergersen, ble avsluttet ved Fjellhagedammen, som gjorde tjeneste som Kongoflod.

En dramatisk og fargerik reise

"Ekspedisjon 60° N – en historisk naturvitenskapsodyssé" var tittelen på dramatiseringen av Botanisk hages fargerike historie – med markante personligheter som har formet både hagen og de naturhistoriske museene på Tøyen.

TEKST OG FOTO: DAG INGE DANIELSEN

I 1816 STEVNER SKIPET "Congo" ut fra Englands kyst. Ombord er nordmannen Christen Smith, Botanisk hages første bestyrer og Norges første botanikkprofessor. I London hadde han fått det ærefulle, men skjebnesvangre tilbudet om å være vitenskapelig ansvarlig for en ekspedisjon som skulle utforske Kongoflodens kilder. Han kom aldri tilbake til Norge.

Etter han følger mange store personer i naturvitenskapens historie. Mange av disse pionerene har hatt sitt arbeid eller innflytelse ved de naturhistoriske museer på Tøyen og universitetet. En lang rekke av disse kunne vi møte igjen i det fritt dramatiserte vandrespillet i Botanisk hage. I tillegg fikk vi stifte bekjentskap med personer som kronprins Karl Johan, Bjørnstjerne Bjørnson og H. C. Andersen.

Nils-Petter Bergersen, NHM, både skrev og regisserte teaterstykket, som foregikk underdørs fem kvelder på rad i slutten av august. Skuespiller Anders Rummelhoff hadde hovedrollen som Christen Smith. Mange NHM-ansatte og andre amatørskuespillere spilte i stykket, som også hadde innslag av dans, korsang, treklatring, felespill og mye annet. Listen over medvirkende og bidragsytere var svært lang.

Publikumsoppslutningen var over all forventning, og også værgudene viste seg fra sin gode side. Teaterstykket ble støttet av Bydel Gamle Oslo og var en del av jubileumsmarkeringen i Botanisk hage.

▲Kronprins Karl Johan, spilt av Svein Jakob Saltveit, vurderte Tøyen som tomt for kongelig slott.

▲H. C. Andersen, spilt av Erik Bolstad, fikk NHMs styreleder Kristin Halvorsen til å lese et av sine eventyr på en av forestillingene – til publikums overraskelse og begeistring.

▼**Oslo-benken** ved Oldemors hage er utformet for å gi plass til alle Oslos 19 Stortingsrepresentanter. Samtlige ble invitert til åpningen i mars, og hele 15 møtte fram til markering – og fotografering. Blant prøvesitterne på bildet ses to som da var partiledere, nemlig Venstres Trine Skei Grande og Arbeiderpartiets Jens Stoltenberg, samt Rasmus Hansson fra Miljøpartiet De Grønne. (Foto: Karsten Sund / Naturhistorisk museum)

Mange nye sittemuligheter

En av hovedsatsningene for å markere Botanisk hages 200 år har vært jubileumsbenkene. Alle har fått sin individuelle utforming. Den første, i is, sto klar i januar. Så fulgte fuglebenken med innebygget fuglesang på "boks", Oslo-benken, Siebkes skiferbenk, poppelbenken i Pilehagen, Moes pilebenk, Frederik VIs benk, gressbenken, Holmboes benk i Vikinghagen og Linnés benk. Den siste i rekken er Victoriabenken, en gave fra Norsk Teknisk Museum, og den skal innvies 7. desember **TEKST:** DAG INGE DANIELSEN

▼**Gressbenken** ble anlagt i 2013 og offisielt tatt i bruk i juni i år. Tron Hirsti fra Hageselskapet sto for innvielsen. Benken er utformet som en gigantisk sofa laget av gressplen. Voksne kan dingle med bena og føle seg som barn igjen. Gartner Nils-Petter Borgersen og Anne Finnanger demonstrerte for tilskuerne hvordan man selv kan lage en gressbenk. (Foto: Trine Nervum)

▼**Linnébenken:** Benken til minne om botanikeren Carl von Linné, det moderne navnesystemets far, ble innviet tirsdag 9. september av ambassaderåd Isabelle Schlyter ved den svenske ambassaden i Oslo. Navnet Linné, opprinnelig Linnaeus, tok Linnés far etter lindetreet som var tuntre på hjemstedet.
– Vår benk er laget av nettopp lind, av Martin Ramstad Rygner. Tre skuffer under benken inneholder gjenstander fra botanikk, zoologi og geologi. Vi ønsker nemlig å vise at Linné var en naturhistoriker med et bredt forskningsfelt, sier Kristina Bjureke fra NHM. Ved åpningen spilte Klaus Høiland fra Institutt for biovitenskap, UiO, rollen som Linné, mens Kristina Bjureke fra NHM gestaltet en av hans elever, Per Kalm. Kalm kom hjem fra Nord-Amerika med en ny lyngplante, som Linné oppkalte etter sin elev. Den ble hetende Kalmia og vokser i Systematisk hage. (Foto: Unni I. Kvam / Naturhistorisk museum)

Helhjertet innsats fra venneforeningens guider

Jubileumsåret 2014 har vært en fest og en fryd så langt, og venneforeningens guider har som alltid engasjert seg helhjertet i å oppdatere seg om alt det nye som har skjedd – og bringe kunnskapen videre til publikum. **TEKST:** ANNE FINNANGER, UTADRETTET SEKSJON, NATURHISTORISK MUSEUM

NÅR EN GRUPPE BESØKENDE møter «sin» guide, oppfattes selvsagt guiden som en representant for Botanisk hage/Naturhistorisk museum. Og guiden er som oftest den eneste slike personen de besøkende møter. Guidene har derfor en svært viktig oppgave og et stort ansvar. Den oppgaven løser de med bravur hver eneste uke gjennom hele sesongen!

I det siste har det kommet til så mye nytt i hagen at det er vanskeligere enn noen gang å holde omvisningen innenfor tiden vi annonserer: «en drøy time». De fine nye jubileumsbenkene fortjener oppmerksomhet; pilskulpturene fascinerer alle og kan ikke bare gås forbi; oppslagene for Munch-stien krever litt forklaring; Fjellhagen er utvidet i begge ender med slåttemark og skandinavisk rygg; Pilehagen er blitt kjempepopulær allerede – og på slutten av sommeren ble også den nye Vikinghagen innviet. Økologi, samspillet i naturen og bevaring av biologisk mangfold får mer og mer fokus, noe som fører til økt interesse for slike ting som insektlivet i hagen (og i resten av byen), og for bevaring av utrydningstruede arter. Stadig nye temaer, stadig noe nytt å lære.

Med så mange nyheter og utvidelser er oppdatering og «videreutdanning» for guidene et ganske konstant behov. Etter at det ble holdt nytt guidekurs i 2013, har vi nå en flott og stabil og meget kompetent gruppe guider! De nye guidene som kom til i fjor gjør at det aldri er vanskelig å finne en villig guide til et ønsket tidspunkt. Vi har derfor foreløpig ikke planer om noe nytt guidekurs i 2015, men vil i stedet legge energien inn i videreutdanningen av alle de aktive guidene vi allerede har.

I løpet av sommeren 2014 har BhVs guider gitt omvisning til i alt 80 grupper med besøkende – i alt 1660 personer. I løpet av fire sommermåneder blir det rundt regnet fem grupper hver eneste uke! Men det er ikke alt. I tillegg opptrådte et dusin guider som blide og kunnskapsrike verter ved det store jubileumsarrangementet 1. juni. Flere guider har bidratt til diverse programmer og arrangementer, som NHMs tema-omvisninger på onsdagskvelder vår og høst, arrangementer i Urtehagen, div. aktivitetsdager for barn og skoler, bare for å nevne noe. Guidegruppa utgjør en viktig og verdifull ressurs for Botanisk hage. Den er én av mange ressurser som venneforeningen bidrar med, og som gjør publikums møte med Botanisk hage/Naturhistorisk museum til en glad og positiv opplevelse.

▼Kristina Bjureke har omvisning i Fjellhagen for BhV-guidene. (Foto: Dag Inge Danielsen)

NY VEKSTHUSMODELL

Det nye veksthusprogrammet er mer ambisiøst enn det gamle.

– Vi ønsker flere og større avdelinger, sier prosjektleder Finn Ervik.

– I tillegg stiller vi både krav til at et besøk kan oppleves som en reise mot ekvator eller mot Arktis og som et besøk til bare én avdeling. Dette gir arkitektoniske utfordringer, men universitetets egen modell viser at det faktisk lar seg gjøre, selv innenfor grensene til veksthustomten.

(Foto: Axel Dalberg Poulsen)

BONDENS MARKED

Bondens marked ble arrangert i Botanisk hage for første gang søndag 7. september. Samme dag gikk arrangementet "Urter i begeret" av stabelen, med demonstrasjon av planter som kan brukes i tillagingen av øl, mjød, dram, saft og te.

(Foto: Trine Nervum)

HUSK JULEMARKEDET

Det tradisjonelle julemarkedet arrangeres på tunet ved Tøyen hovedgård lørdag 29. november kl 11 – 16.

▲Klosterklokke ***Leucojum vernum*** i villhaven til Elin Conradi på Smestad.

Plantearv fra Elin Conradis villhave

TEKST OG FOTO: ANE SENSTAD GULDAHL, OVERGARTNER, BOTANISK HAGE

HAGEENTUSIAST, tidligere Palmebladredaktør og sentralt medlem i Blomstervenners klubb Elin Conradi gikk bort høsten 2013. I sitt testamente hadde hun og ektemannen Finn Wischmann tilgodesett Botanisk hage med plantene fra parets hage på Smestad. Begge var aktive medlemmer i Norsk botanisk forening. Denne foreningen sto især Finns hjerte nær. For Elin, som var arkitekt og hadde arbeidet som byplanlegger, var hager og parker vel så viktige, og Botanisk hage var det anlegget i Oslo hun satte aller mest pris på.

I løpet av våren og sommeren 2014 har det blitt mange turer til den andre siden av byen for å hente planter. Hagen, som ble anlagt på 30-tallet, er nærmest for en berømthet å regne. Det var Elin Conradis mor, Ruth Rösiö Conradi, som etablerte hagen på en skogkledt tomt på Smestad. Hun var en dedikert plantesamler og hageskribent, og brakte med seg mange planter fra familiens forrige bosted. I 1965 overtok Elin Conradi hagen på Smestad og gjorde den til sin. Hun holdt mange foredrag om hagen og utgav i 1997 boka «Min villhave». I forordet beskriver hun hagen som «et woodland, en villhave, et møte mellom natur og kultur» og sier at hun «forsøker å ta vare på en kontinuitet uten å bevare for bevaringens skyld». De siste 10 årene var gartner Lars Arne Rørtveit engasjert til å stelle hagen. Han har vist oss rundt i hagens mange rom og videreformidlet opplysninger om plantene.

Villhaven på Smestad er svært innholdsrik. Vi kunne selvsagt ikke samle alt, og har primært konsentrert oss om løk og stauder. Vi har samlet klosterklokke *Leucojum vernum*, kranslilje *Lilium martagon*, ulike sorter av silkepeoner *Paeonia x lactiflora*, vårkjærminne *Omphalodes verna*, gulskjerm *Haquetia epipactis*, ungarsk blåveis *Hepatica transsilvatica*, gulveis *Anemone ranunculoides* og krysningen mellom gulveis og hvitveis, *Anemone nemorosa x ranunculoides*, galnebær *Scopolia carniolica* samt ulike arter og sorter av slektene treblad *Trillium*, julerose *Helleborus*, lungeurt *Pulmonaria*, kaukasusminneblom *Brunnera*, bispelue *Epimedium*, akeleie *Aquilegia* og storkenebb *Geranium*. For å nevne noe!

Plantene vil bli brukt til forskjellige formål i Botanisk hage. Mange av dem er opplagte kandidater for Oldemors hage, med dokumentert lang historie. Vi vil da legge vekt på å supplere samlingen i Oldemors hage, dvs vi tar ikke med planter som allerede er representert der. Noen av plantene er aktuelle for Fjellhagen. Mange av plantene er gode bunndekkere og vil bli benyttet ved etablering av underbeplantning i Arboretet. Endelig er så godt som alle plantene aktuelle for Botanisk hages ulike staudebed. Alle plantene aksesjonsføres, og det angis i Botanisk hages database at dette er en testamentarisk gave.

Hva som vil skje med hagen på Smestad er uvisst, men mange av plantene derfra vil uansett fortsette å glede mange planteinteresserte her i Botanisk hage – i tråd med Elins og Finns ønske.

Spolebusk som gave fra Gøteborg

Mandag 1. september hadde Botanisk hage besøk av sjefen for Göteborgs Botaniska Trädgård, Mari Källersjö. Som gave til 200-årsjubileet plantet hun et vennskapstre i den nye vikinghagen; en spolebusk, *Euonymus euroeus*. Hun ble assistert av arborist Andreas Løvold.

(Foto: Axel Dalberg Poulsen)

B
DISTRIBUERT AV POSTEN NORGE
posten
NORGE P.P. PORTO BETALT

Aktiviteter på Naturhistorisk museum høsten 2014

SEPTEMBER	
Søndag 28. kl 11:00-16:00	**Løkmarked.** Høst er tid for å sette løk. NHM arrangerer for første gang marked med fokus på blomsterløk. Tøyen hovedgård.
OKTOBER	
Søndag 5. kl 13:00	**Fins det trøfler i Norge?** NHM-forskere har i tre år jakta etter trøfler i Norge. Etter foredraget blir det demonstrasjon av trøffeljakt med hund. Anne Molia og Kristin Kil-lingmo. Auditoriet, Robert Colletts hus (Zoologisk museum).
Tirsdag 14. kl 18:00	**Göteborgs Botaniska Trädgård – historik, nutid och framtidsplaner.** Medlems-møte Botanisk hages Venner . Mari Källersjö, direktør for botanisk hage i Göteborg. Se omtale side 15.
Søndag 19. kl 14:00	**Klimautfordringer – økosystemer i endring.** Hvordan påvirker klimaendringene naturmiljøet? Eksempler fra økosystemer i Norge. Anders Bryn. I utstillingen "Kaldt hav – hete spørsmål" i Colletts hus.
NOVEMBER	
Søndag 2. kl 13:00	**Før Darwin.** Ideen om evolusjon er eldre enn Darwin. Hans teori slik vi kjenner den i dag har lange røtter bakover i historien. Petter Bøckmann. Colletts hus.
Onsdag 5. kl 16:30	**Regnskogen i hverdagen vår.** Før tok man skolebarn til en bondegård for å fortelle hvor maten kommer fra. I dag trengs også en tur til regnskogen. Et fellesarrangement med Regnskogfondet. Lids hus (Botanisk museum) og Victoriahuset.
Søndag 16. kl 13:00	**Botanisk hages historie.** Foredrag av Liv Borgen, forfatter av boken "Botanisk hages historie". Se også side 5, 14 og 15. Colletts hus.
Søndag 16. kl 14:00	**Tøyen hovedgård: adel og akademia.** Bli med på omvisning – inne og ute. Bjørn V. Johansen, kunsthistoriker og leder av Museum for universitets- og vitenskapshistorie. Tøyen hovedgård.
Lørdag 29. kl 11:00-16:00	**Julemarked.** Botanisk hages Venners tradisjonelle julemarked. Hjemmelagde produkter, håndverksartikler, spiselige gaver og stort utvalg for hele fa-milien. På tunet til driftsbygningen ved Tøyen hovedgård. Det blir gang rundt juletreet, kjøring med hest og kjerre og andre aktiviteter for barna.
Lørdag 29 kl 12:00-15:00	**Krydder, frukter og blomster til jul.** Hvilke deler av planter bruker vi til kanel og ingefær? Hvor kommer julestjerne og svibel fra? Stikker du nellik i appelsiner til jul? Victoriahuset.
Lørdag 29. kl 13:00	**Aloe vera – helsebringende eller helsefarlig?** Aloe vera-planten er storindustri og markedsføres som reneste mirakelplanten, men nå mener noen forskere at den er giftig. Charlotte Sletten Bjorå. Colletts hus.
DESEMBER	
Søndag 7. kl 14	**Natur og arkitektur.** Som avslutning på jubileumsåret forteller vi om hvordan naturen har inspirert utformingen av veksthus. Victorianøkkerosen har gitt opphav til spesialveksthus i over hundre år. Dette belyses ved foredrag og omvisning i Victoriahuset. Vil naturen også være inspirasjon til fremtidig veksthus på Tøyen? Bjørn Vidar Johansen, kunsthistoriker, og Finn Ervik, tropebotaniker og prosjektleder for det nye veksthuset ved NHM. Lids hus og Victoriahuset.

Denne oversikten viser bare et utvalg. Se www.nhm.uio.no for alle åpningstider samt oppdatert og fullstendig oversikt over arrangementer.

TRE I HAGEN

MONICA RAMSØY

Jeg bor rett i nærheten, og nå som jeg går hjemme med barn tar jeg ofte en trilletur innom Botanisk hage. Da jeg var liten, besøkte vi ofte hagen. Da syntes jeg de store, grå bygningene var dystre og skumle, men nå synes jeg hele hagen er kjempefin og et pusterom i den travle byen. Og så er det fint at parken ikke bare er til pynt, men at man kan komme hit og ha en piknik f.eks.

ARNE JØRGEN RYTHER OG LIV KRISTIN ESPELIEN

Her har jeg gått med barn og barnebarn helt fra 80-tallet. – Vi har vært her mye pga geologisk og zoologisk museum også, men jeg gleder meg over Botanisk hage og syns det er noe nytt hver gang jeg er her. Særlig er jeg glad i alle de flotte, gamle trærne som tas så godt vare på. For Liv Kristin fra Ringsaker, med høner og grønn-sakhage hjemme, er dette første besøket i Botanisk hage. Kanskje blir det flere..

MARI HERSOUG NEDBERG OG HELMER HOLMEN HERSOUG

Siden vi bor rett i nærheten, er vi i Botanisk hage nesten daglig. Mamma syns det er ekstra stas at denne vakre, flotte hagen er på Tøyen. Helmer, 13 mndr, er kjempeglad for at Pilehagen er åpnet, slik at barn virkelig kan leke der. Foreløpig er det pinnene på bakken som har størst interesse, men en kamerat på 2 ½ har allerede funnet frem til balansestok-kene og tunnellen. I Botanisk hage er det jo mye som er "bare se, men ikke røre", mens her i pilehagen er alt lov. Supert!

AV: SIGGEN MORTENSEN